JOURNAL OF A New Approach in Teaching and Learning

https://www.jnael.ir

Volume 1, Issue 3, Autumn 2025, Pages 39 to 50

eISSN: 3150-4078

Original Article (Quantitative)

The Relationship Between Family Cohesion and Affect Control with Academic Buoyancy among Male Second-Grade High School Students in Ahvaz, Iran

Solmaz Choheili, Homa Choheili, Mozhgan Vatankhah

Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Receive:
22 August 2025
Revise:
24 September 2025
Accept:
11 November 2025

Abstract

Academic buoyancy is recognized as one of the most important factors contributing to students' academic success, enabling them to effectively cope with everyday academic challenges, pressures, and setbacks. Among the factors influencing academic buoyancy, family cohesion and affect control play significant roles in promoting students' psychological well-being and academic adjustment. The present study aimed to investigate the relationship between family cohesion, affect control, and academic buoyancy among male high school students in Ahvaz, Iran. This applied study employed a descriptive-correlational cross-sectional design. The statistical population consisted of all male students enrolled in the second level of secondary education in Ahvaz during the 2024 academic year (N = 2,216). Based on the Krejcie and Morgan table, a sample of 423 students was selected through simple random sampling. Data were collected using Fisher's Family Cohesion Scale (1992), the Positive and Negative Affect Schedule (PANAS) developed by Watson, Clark, and Tellegen (1988), and the Academic Buoyancy Scale developed by Martin and Marsh (2006). Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics, including Pearson's correlation coefficient and multiple regression analysis, with SPSS version 26. The findings indicated a positive and statistically significant relationship between family cohesion, affect control, and academic buoyancy among the participants ($p < .05$). Furthermore, the results of the multiple regression analysis demonstrated that family cohesion and affect control significantly predicted students' academic buoyancy. These findings suggest that strengthening family cohesion and enhancing students' affect regulation skills can improve academic buoyancy, increase academic motivation, enhance educational performance, and promote students' psychological well-being.

Keywords:
Family Cohesion, Affect Control, Academic Buoyancy, Male Students, Secondary Education.

Please cite this article as (APA): Choheili, S., Choheili, H. & Vatankhah, M. (2025). The Relationship Between Family Cohesion and Affect Control with Academic Buoyancy among Male Second-Grade High School Students in Ahvaz, Iran. (e251134). *New Approach in Teaching and Learning*, 1(3), 39-50.

https://doi.org/10.22034/jnael.2025.251134

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Homa Choheili | **Email:** homa.choheili@jau.ac.ir

فصلنامه رهیافتی نو در آموزش و یادگیری

https://www.jnael.ir

دوره ۱، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴، صفحات ۳۹ تا ۵۰

علمی پژوهشی (کمی)

eISSN: 3150-4078

بررسی ارتباط بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز

سولماز چحیلی، هما چحیلی، مژگان وطنخواه

گروه روانشناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

تاریخ دریافت:
۳۱ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری:
۰۲ مهر ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:
۲۰ آبان ۱۴۰۴

چکیده

سرزندگی تحصیلی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان است که می‌تواند آنان را در مواجهه با چالش‌ها، فشارهای تحصیلی و ناکامی‌های آموزشی یاری دهد. از جمله عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و تقویت سرزندگی تحصیلی، انسجام خانواده و توانایی کنترل عاطفه هستند که نقش مهمی در سلامت روان و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز انجام شد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی- همبستگی از نوع مقطعی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۳ به تعداد ۲۲۱۶ نفر بود. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۴۲۳ نفر تعیین شد که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مقیاس انسجام خانواده فیشر (۱۹۹۲)، مقیاس ارزیابی عاطفه مثبت و منفی واتسون، کلارک و تلگن (۱۹۸۸) و مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۶) استفاده شد. داده‌های پژوهش با استفاده از آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار و همچنین آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (05/0>P). همچنین، نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که انسجام خانواده و کنترل عاطفه قادرند سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را به طور معناداری پیش‌بینی کنند. بر این اساس، تقویت روابط منسجم خانوادگی و آموزش مهارت‌های کنترل و تنظیم عواطف می‌تواند زمینه ارتقای سرزندگی تحصیلی، افزایش انگیزش، بهبود عملکرد آموزشی و ارتقای سلامت روان دانش‌آموزان را فراهم سازد.

کلید واژه‌ها:
انسجام خانواده،
کنترل عاطفه،
سرزندگی تحصیلی،
دانش‌آموزان پسر،
مقطع دوم متوسطه.

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): چحیلی، سولماز، چحیلی، هما و وطنخواه، مژگان. (۱۴۰۴). بررسی ارتباط بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز. *فصلنامه رهیافتی نو در آموزش و یادگیری*، (۳)۱، ۳۹-۵۰.

https://doi.org/10.22034/jnael.2025.251134

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

ایمیل: homa.choheili@iau.ac.ir

نویسنده مسئول: هما چحیلی

مقدمه

نوجوانی یکی از حساس‌ترین دوره‌های تحول انسان است که با تغییرات گسترده زیستی، شناختی، هیجانی و اجتماعی همراه بوده و نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری شخصیت، سلامت روان و موفقیت تحصیلی افراد دارد. با توجه به سهم قابل توجه جمعیت نوجوانان در ایران، شناخت عوامل مؤثر بر سلامت روان و عملکرد تحصیلی آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (شریف موسوی و همکاران، ۱۴۰۱). دانش‌آموزان در این دوره با چالش‌های متعددی از جمله فشارهای آموزشی، رقابت تحصیلی، اضطراب امتحان، انتظارات خانواده، روابط با همسالان و محیط مدرسه مواجه هستند. نحوه سازگاری با این چالش‌ها می‌تواند بر عملکرد تحصیلی، سلامت روان و آینده تحصیلی آنان تأثیر عمیقی بر جای گذارد. در سال‌های اخیر، روان‌شناسی مثبت‌نگر توجه ویژه‌ای به توانمندی‌ها و ظرفیت‌های روان‌شناختی مؤثر بر موفقیت تحصیلی معطوف کرده است. یکی از این سازه‌ها، سرزندگی تحصیلی است که به توانایی دانش‌آموزان در مقابله موفقیت‌آمیز با مشکلات، فشارها و ناکامی‌های روزمره تحصیلی اشاره دارد. دانش‌آموزان برخوردار از سرزندگی تحصیلی، در مواجهه با شکست‌های موقت، نمرات پایین یا دشواری‌های آموزشی، به جای ناامیدی و کناره‌گیری، با نگرشی مثبت به تلاش خود ادامه می‌دهند و راهبردهای سازگارانه‌تری را برای حل مشکلات به کار می‌گیرند (کشت‌ورز کندازی، ۱۴۰۱). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سرزندگی تحصیلی با انگیزش پیشرفت، خودکارآمدی، مشارکت تحصیلی، رضایت از مدرسه و سلامت روان رابطه مثبت و با اضطراب، فرسودگی تحصیلی و ترک تحصیل رابطه منفی دارد (یاراحمدی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کهزادی و همکاران، ۱۴۰۰). یکی از عوامل مهمی که می‌تواند در شکل‌گیری سرزندگی تحصیلی نقش داشته باشد، کنترل عاطفه یا توانایی مدیریت هیجان‌ها است. کنترل عاطفه به توانایی فرد در شناسایی، درک، ابراز مناسب و تنظیم هیجان‌های مثبت و منفی اشاره دارد. نوجوانانی که از مهارت‌های مطلوب تنظیم هیجان برخوردارند، در مواجهه با موقعیت‌های تنش‌زا واکنش‌های منطقی‌تر و سازگارانه‌تری نشان می‌دهند، اضطراب و خشم خود را بهتر مدیریت می‌کنند و از راهبردهای مقابله‌ای مؤثرتری بهره می‌گیرند (مرادمند و خانبایی، ۱۳۹۵). در مقابل، ضعف در کنترل هیجان‌ها با افزایش مشکلات رفتاری، افت تحصیلی، اضطراب، افسردگی و کاهش انگیزش تحصیلی همراه است (محمدی‌نژاد مطلق، ۱۴۰۰). همچنین، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که آموزش مهارت‌های کنترل عاطفه موجب افزایش سازگاری تحصیلی، بهبود روابط اجتماعی و کاهش احتمال ترک تحصیل در دانش‌آموزان می‌شود (میزانی کشک، ۱۳۹۸). علاوه بر ویژگی‌های فردی، عوامل خانوادگی نیز از مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های رشد روان‌شناختی و موفقیت تحصیلی نوجوانان به شمار می‌روند. خانواده نخستین محیط اجتماعی است که زمینه رشد عاطفی، شناختی، اجتماعی و شخصیتی فرزندان را فراهم می‌کند و کیفیت روابط خانوادگی می‌تواند بر نگرش، انگیزش و عملکرد تحصیلی آنان اثرگذار باشد (رضی و اسدی مجره، ۱۴۰۱). در این میان، انسجام خانواده به‌عنوان یکی از ابعاد مهم عملکرد خانواده، بیانگر میزان دلبستگی عاطفی، حمایت متقابل، صمیمیت، همبستگی و تعامل سازنده میان اعضای خانواده است. خانواده‌های منسجم معمولاً محیطی امن، حمایتگر و آرام را برای فرزندان فراهم می‌کنند که این امر موجب افزایش احساس امنیت روانی، عزت‌نفس، تاب‌آوری و سازگاری آنان در مواجهه با چالش‌های زندگی می‌شود (سلطانی بناوندی و همکاران، ۱۳۹۸). از سوی دیگر، نوجوانانی که در خانواده‌های دارای انسجام پایین زندگی می‌کنند، بیشتر در معرض مشکلات هیجانی، افت تحصیلی و ناسازگاری‌های رفتاری قرار دارند (حجت شمامی و زربخش بحری، ۱۳۹۵).

گزارش‌های ملی و بین‌المللی نیز اهمیت پرداختن به عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی را نشان می‌دهند. بر اساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، بخشی از دانش‌آموزان در سراسر جهان پیش از اتمام دوره متوسطه از ادامه تحصیل بازمی‌مانند و مشکلات هیجانی، خانوادگی و تحصیلی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این پدیده هستند. در ایران نیز آمارهای رسمی آموزش و پرورش نشان‌دهنده وجود نرخ قابل توجه ترک تحصیل در دوره متوسطه است که ضرورت شناسایی عوامل محافظت‌کننده مانند انسجام خانواده، تنظیم هیجان و سرزندگی تحصیلی را بیش از پیش آشکار می‌سازد (موسیوند و همکاران، ۱۴۰۱).

با وجود پژوهش‌های متعدد درباره نقش خانواده و ویژگی‌های هیجانی در پیامدهای تحصیلی، مطالعاتی که به بررسی همزمان نقش انسجام خانواده و کنترل عاطفه در تبیین سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه پرداخته باشند، محدود است؛ به‌ویژه در شهر اهواز که شرایط فرهنگی و اجتماعی آن می‌تواند بر روابط خانوادگی و تجربه‌های تحصیلی نوجوانان تأثیرگذار باشد. ازاین‌رو، انجام پژوهش حاضر می‌تواند ضمن توسعه دانش موجود، اطلاعات ارزشمندی برای برنامه‌ریزان آموزشی، مشاوران مدارس، روان‌شناسان و خانواده‌ها فراهم آورد تا با تقویت انسجام خانواده و آموزش مهارت‌های کنترل عاطفه، زمینه ارتقای سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم سازند. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز است. سؤال اصلی پژوهش این است که آیا بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز رابطه معناداری وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی- همبستگی از نوع مقطعی بود. این پژوهش با هدف بررسی ارتباط بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۳ به تعداد ۲۲۱۶ نفر بود. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۴۲۳ نفر تعیین شد و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. به منظور اجرای پژوهش، پس از اخذ مجوزهای لازم از دانشگاه و اداره کل آموزش و پرورش شهر اهواز، فهرست مدارس پسرانه مقطع دوم متوسطه تهیه شد. سپس مدارس مورد نظر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند و پس از هماهنگی با مدیران مدارس، اهداف پژوهش برای مسئولان، دانش‌آموزان و در صورت لزوم اولیای آنان تشریح شد. در ادامه، دانش‌آموزانی که شرایط ورود به پژوهش را داشتند و رضایت آگاهانه خود را برای شرکت در مطالعه اعلام کردند، به‌صورت تصادفی در نمونه پژوهش قرار گرفتند. پرسشنامه‌ها در محیط مدرسه و در ساعات تعیین‌شده با هماهنگی مسئولان مدارس در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت و پس از تکمیل، جمع‌آوری شد. معیارهای ورود به پژوهش شامل دانش‌آموز پسر بودن، اشتغال به تحصیل در مقطع دوم متوسطه در شهر اهواز، تمایل به شرکت در پژوهش و تکمیل رضایت‌نامه آگاهانه بود. همچنین، دانش‌آموزانی که پرسشنامه‌ها را به‌صورت ناقص تکمیل کردند یا در هر مرحله از پژوهش تمایل به ادامه همکاری نداشتند، از مطالعه خارج شدند. برای گردآوری داده‌ها از سه ابزار استفاده شد: مقیاس انسجام خانواده فیشر (۱۹۹۲)، مقیاس ارزیابی عاطفه مثبت و منفی واتسون، کلارک و تلگن (۱۹۸۸) و مقیاس

سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۶). پیش از اجرای اصلی، نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد و به سؤالات احتمالی آنان پاسخ داده شد. به‌منظور تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی، شاخص‌هایی مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش محاسبه گردید. در بخش آمار استنباطی، پس از بررسی پیش‌فرض‌های آماری شامل نرمال بودن توزیع داده‌ها، از ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی روابط بین متغیرها و از تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای تعیین میزان قدرت پیش‌بینی انسجام خانواده و کنترل عاطفه در تبیین سرزندگی تحصیلی استفاده شد. تمامی تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ و در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام شد. در اجرای پژوهش، تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت شد. شرکت در پژوهش کاملاً داوطلبانه بود و پیش از توزیع پرسشنامه‌ها، هدف و نحوه اجرای مطالعه برای شرکت‌کنندگان به زبان ساده توضیح داده شد. پرسشنامه‌ها به‌صورت ناشناس تکمیل شدند و از درج هرگونه اطلاعات هویتی خودداری گردید تا محرمانگی اطلاعات حفظ شود. همچنین به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات گردآوری‌شده صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده خواهد شد و در هر مرحله از مطالعه می‌توانند بدون هیچ‌گونه پیامدی از ادامه همکاری انصراف دهند.

ابزار گردآوری اطلاعات

انسجام خانوادگی: برای سنجش متغیر انسجام خانوادگی در این پژوهش از مقیاس انسجام خانوادگی فیشر (۱۹۹۲) استفاده شد. فیشر، رانسوم، تری و بورگ[1] (۱۹۹۲) این مقیاس ر ا برای ارزیابی میزان انسجام خانوادگی در میان اعضای خانواده با یکدیگر ساختند و هنجاریابی کرده اند. این مقیاس ۱۳ سؤال دارد و هر سؤال دارای مقیاس لیکرت ۶ گزینه ای از همیشه تا هرگز است و ۴ حوزه ی حوزۀ انسجام، همکاری و مشارکت، وضوح قواعد و وضوح رهبری را می سنجد و نمرۀ کل آزمون بیان کنندۀ انسجام سازمان یافته کلی در درون خانواده است. نسخۀ فارسی آن را صادقی، اصغری، سادات و نیکو (۱۳۸۷) در ایران هنجاریابی کرده اند و همسانی درونی آن به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۷ و بازآزمایی نیز در فاصلۀ دو هفته ۰/۷۹ گزارش شد. روایی محتوایی آن را سه نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه گیلان تأیید کردند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش عرب نژاد و همکارن (۱۳۹۷) پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۳ به دست آمده است (عرب نژاد و همکارن، ۱۳۹۷).

کنترل عواطف: برای سنجش متغیر کنترل عواطف در این پژوهش از مقیاس ارزیابی عاطفه مثبت و منفی (PANAS) استفاده شد. این مقیاس در سال(۱۹۸۸) توسط واتسون و تلگن[2]، برای اندازه گیری دو بعد «عاطفه منفی» و «عاطفه مثبت» ساخته شده و دارای ۲۰ گویه است که در مقابل هر گویه، طیف ۵ گزینه ای از بسیار کم (نمره ۱) و بسیار زیاد (نمره ۵) قرار دارد که توسط آزمودنی رتبه بندی شد و دامنه نمرات برای هر خرده مقیاس ۱۰ تا ۵۰ است (به نقل از بخشی پور و دژکام، ۱۳۸۴). ضریب سازگاری درونی (آلفا) برای خرده مقیاس عاطفه مثبت، ۰/۸۸ و برای خرده مقیاس عاطفه منفی،

1. Fisher, Ransom, Terry and Borg
2. Watson and Telgen

۰/۸۷ است در اعتبار آزمون از راه باز آزمایی با فاصله ۸ هفته ای برای خرده مقیاس عاطفه مثبت، ۰/۶۸ و برای خرده مقیاس عاطفه منفی، ۰/۷۱ گزارش شده است (واتسون، کلارک و تلگن، ۱۹۸۸؛ به نقل از بخشی پور و دژکام، ۱۳۸۴).

سرزندگی تحصیلی: برای سنجش متغیر سرزندگی تحصیلی در این پژوهش از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش[1] (۲۰۰۶) استفاده شد. این مقیاس توسط مارتین و مارش (۲۰۰۶) طراحی شد که دارای ۹ سؤال است و پاسخ ها در آن بر روی مقیاس ۵ درجه ای از نوع لیکرت از یک (کاملا مخالف) تا پنج (کاملا موافق) محاسبه شد. برای اجرای مقدماتی و رفع نقص ها این گویه ها بر روی گروهی از دانش آموزان دبیرستانی شهر مهریز اجرا شد و مورد بازنویسی قرار گرفت و نهایتاً ۹ گویه به مرحله نهایی رسیدند. نمره بالا در این آزمون نشان دهنده سرزندگی تحصیلی بیشتر است که حداقل نمره در این پرسشنامه ۹ و حداکثر نمره ۴۵ است. این مقیاس از جنبه های همسانی درونی و بازآزمایی پایا می باشد (آلفای کرونباخ ۰/۸۰و بازآزمایی ۰/۶۷). نتایج حاصل از بررسی همسانی درونی نشان داد که ضرایب آلفای کرونباخ به دست آمده با حذف یک گویه برابر با ۰/۸۰ و ضریب باز آزمایی برابر ۰/۷۳ بود. همچنین دامنه همبستگی گویه ها با نمره کل بین ۰/۵۱ تا ۰/۶۸ می باشد (دهقانی زاده و حسین چاری، ۱۳۹۱).

یافته‌ها

در این بخش با توجه به اهداف تحقیق، از آمار به عنوان ابزار اساسی اندازه‌گیری و تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها استفاده می شود و نتایج با توجه به اطلاعات به دست آمده به صورت جداول و نمودارها به منظور استنتاج نتایج نشان داده خواهدشد.

جدول(۱) توصیف متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	فراوانی	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
انسجام خانوادگی	۴۲۳	۲۲	۶۴	۴۸/۷۲	۸/۸۲۴
میزان انسجام در خانواده	۴۲۳	۸	۲۵	۱۹/۵۷	۳/۸۹۹
همکاری و مشارکت در خانواده	۴۲۳	۶	۲۰	۱۵/۹۳	۲/۹۹۴
وضوح قواعد و سوالات در خانواده	۴۲۳	۲	۱۰	۶/۷۲	۲/۰۱۴
وضوح رهبری در خانواده	۴۲۳	۲	۱۰	۶/۵۰	۲/۱۰۰
کنترل عواطف	۴۲۳	۳۹	۱۰۰	۶۱/۲۷	۹/۰۰۷
کنترل عاطفه مثبت	۴۲۳	۱۹	۵۰	۳۵/۷۹	۷/۱۶۵
کنترل عاطفه منفی	۴۲۳	۱۱	۵۰	۲۵/۴۸	۷/۹۲۶
سرزندگی تحصیلی	۴۲۳	۶	۴۲	۳۰/۲۸	۹/۰۹۵

در بخش آمار توصیفی، به منظور ارائه تصویری روشن از ویژگی‌های نمونه مورد مطالعه، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای اصلی پژوهش شامل انسجام خانوادگی، کنترل عواطف و سرزندگی تحصیلی محاسبه و گزارش شدند. در جدول توصیفی، برای هر یک از متغیرها میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره ارائه گردیده است. این

3. Martin & Marsh

اطلاعات امکان بررسی وضعیت کلی متغیرها در نمونه آماری را فراهم می‌آورد؛ به‌گونه‌ای که میانگین نمایانگر سطح کلی متغیر در بین دانش‌آموزان است، انحراف معیار میزان پراکندگی نمرات حول میانگین را نشان می‌دهد و حداقل و حداکثر نمره نیز دامنه تغییرات پاسخ‌ها را مشخص می‌سازد .همچنین مقایسه میانگین‌ها و دامنه تغییرات در جدول توصیفی به پژوهشگر این امکان را می‌دهد تا قبل از ورود به تحلیل‌های استنباطی، درکی مقدماتی از وضعیت متغیرها، همگنی یا ناهمگنی داده‌ها و شرایط آماری نمونه به دست آورد. همان طوری که جدول ۱ نشان می‌دهد: میانگین انسجام خانوادگی (۴۸/۷۲)، کنترل عواطف (۶۱/۲۷)، سرزندگی تحصیلی (۳۰/۲۸) می باشد. جهت بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش، از آزمون شاپیرو ویلکز استفاده شده است. در متغیرهای پژوهشی که سطح معناداری آزمون بزرگتر از ۰/۰۵ شده است لذا داده ها نرمال می باشند و از آزمون پارامتری (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون) استفاده گردید. در بخش آمار استنباطی، به منظور بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی متغیرهای مستقل پژوهش، تحلیل رگرسیون چندگانه انجام شد. جدول رگرسیون ضرایب استاندارد و غیر استاندارد، سطح معناداری و میزان سهم هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین تغییرات متغیر ملاک را نشان می‌دهد. به کمک این جدول می‌توان مشخص کرد کدام‌یک از متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی (یا متغیر ملاک مورد نظر پژوهش) داشته‌اند. مقدار ضریب تعیین (R^2) نیز میزان واریانس تبیین‌شده توسط مجموعه متغیرهای پیش‌بین را بیان می‌کند و نشان می‌دهد مدل رگرسیونی تا چه اندازه توانسته است تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهد. به طور کلی، جدول رگرسیون این امکان را فراهم می‌کند که هم اثرات جداگانه هر متغیر مستقل و هم اثرات ترکیبی آن‌ها بر متغیر ملاک مورد بررسی قرار گیرد.

جدول (۲): آزمون همبستگی پیرسون

متغیر های پژوهش	سرزندگی تحصیلی		
	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
انسجام خانوادگی	۴۲۳	۰/۱۹۹	۰/۰۰۰
کنترل عواطف	۴۲۳	۰/۱۱۴	۰/۰۳۶

با توجه به ضریب همبستگی محاسبه شده و سطح معناداری آزمون در سطح اطمینان ۹۵ درصد (α=۰ /۰۵) کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد. لذا بین انسجام خانوادگی و کنترل عواطف با سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان دختر پایه هفتم رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

جدول (۳): خلاصه یافته های عدم هم خطی و استقلال خطاها

در پیش بینی متغیر ملاک (سرزندگی تحصیلی) توسط متغیرهای پیش بین (انسجام خانوادگی و کنترل عواطف)

متغیر	تورم واریانس	تحمل واریانس	دوربین واتسون
انسجام خانوادگی	۱/۰۰۱	۰/۹۹۹	۱/۸۷۹
کنترل عواطف	۱/۰۰۱	۰/۹۹۹	

جدول (۳) نشـان می دهد که مقدار تورم واریانس (شـدت هم خطی چندگانه) در تمامی مسـیرها و متغیرها با توجه به آن که که کمتر از حد معیار ۱۱ می باشد، داده ها در متغیرها دارای تورم واریانس نبوده و همچنین ضریب تحمل بالا با توجه به این که مقدار بزرگتر از ۰/۵ می باشد، در نتیجه، مقدار ضریب تحمل بالا و تورم واریانس مناسب، نشان دهنده عدم هم خطی بودن و مناسب بودن مدل رگرسیون است. همچنین با توجه به این که مقدار بدست آمده در دوربین واتسون در استقلال خطاها که بین ۱ تا ۳ می باشد، نتیجه گرفته می شود که خطاها در پیش بینی دارای استقلال می باشند.

جدول (٤): نتایج ضریب همبستگی رگرسیون

R	R2	F	Df1	Df2	sig
ضریب همبستگی رگرسیون	ضریب تعیین	تحلیل واریانس	درجه آزادی	درجه آزادی	سطح معناداری
۰/۲٦٦	۰/۰۵۱	۹/۱۰۶	۲	۳۳۸	۰/۰۰۰

همانطوری که جدول ۴-۵ نشـان می دهد با توجه به مقدار آزمون f و سـطح معناداری از آنجایی که سـطح قابل قبول معناداری کمتر از ۰/۰۵ می باشد می توان گفت که متغیر پیش بین می تواند متغیر ملاک را پیش بینی کند.

جدول (۵): نتایج ضریب رگرسیون

متغیرهای پیش بین	B	بتا	T	sig
	ضریب رگرسیون	ضریب تاثیر	آزمون تی	سطح معناداری
انسجام خانوادگی	۰/۲۰۲	۰/۱۹۶	۳/۶۹۰	۰/۰۰۰
کنترل عواطف	۰/۱۰۸	۰/۱۰۷	۲/۰۲۶	۰/۰۴۴

به منظور تعیین این‌که هریک از متغیرها تا چه اندازه می توانند متغیر ملاک را پیش بینی کنند از ضـریب بتا اسـتفاده شـده اسـت که نتیجه آن در جدول فوق نشـان می دهد و از آن‌جایی که سـطح معناداری قابل قبول کمتر از ۰/۰۵ می باشـد. بنابراین می توان نتیجه گرفت که به ترتیب انسـجام خانوادگی و کنترل عواطف در پیش بینی سـرزندگی تحصـیلی در دانش آموزان پسر مقطع دوم متوسطه تاثیر مثبت دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین انسجام خانواده و کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسـیون نشـان داد که این دو متغیر توان پیش‌بینی معناداری برای سـرزندگی تحصـیلی دارند. به عبارت دیگر، هرچه دانش‌آموزان از خانواده‌ای منسـجم‌تر برخوردار باشـند و توانایی بیشـتری در مدیریت و تنظیم هیجان‌های خود داشـته باشـند، از سـرزندگی تحصـیلی بالاتری نیز برخوردار خواهند بود. یافته‌های مربوط به انسجام خانواده نشان می‌دهد که خانواده به‌عنوان نخستین و مهم‌ترین نظام اجتماعی، نقش اساسی در رشد هیجانی، شناختی و اجتماعی نوجوانان ایفا می‌کند. خانواده‌های منسجم با ایجاد فضایی سرشار از حمایت عاطفی،

اعتماد، همدلی، تعامل مؤثر و مشارکت اعضا، احساس امنیت روان‌شناختی را در فرزندان تقویت می‌کنند. چنین فضایی موجب می‌شود دانش‌آموزان در مواجهه با مشکلات و فشارهای تحصیلی، از راهبردهای مقابله‌ای سازگارانه استفاده کرده و با انگیزه و پشتکار بیشتری به فعالیت‌های آموزشی ادامه دهند. از سوی دیگر، انسجام خانوادگی موجب افزایش احساس تعلق، مسئولیت‌پذیری و اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان می‌شود و این عوامل زمینه ارتقای سرزندگی تحصیلی را فراهم می‌آورند. نتایج پژوهش همچنین نشان داد که کنترل عاطفه با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری دارد. دانش‌آموزانی که توانایی بیشتری در شناسایی، درک و تنظیم هیجان‌های خود دارند، در شرایط استرس‌زا واکنش‌های منطقی‌تر و سازگارانه‌تری نشان می‌دهند، اضطراب و ناکامی‌های تحصیلی را بهتر مدیریت می‌کنند و در نتیجه از انگیزه، پشتکار و شادابی بیشتری در فرآیند یادگیری برخوردار هستند. تنظیم مناسب هیجان‌ها علاوه بر کاهش پیامدهای منفی روان‌شناختی، زمینه تصمیم‌گیری مؤثر، افزایش تمرکز، بهبود روابط بین‌فردی و ارتقای عملکرد تحصیلی را نیز فراهم می‌سازد.

یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج مطالعات پیشین همسو است. پژوهش‌های انجام‌شده در داخل کشور، از جمله مطالعات عبدی، فرزامی‌کیا، کشت‌ورز کندازی و فولادچنگ، رضی و اسدی مجره، سلطانی بناوندی و همکاران، نشان داده‌اند که انسجام خانواده و مهارت‌های هیجانی از عوامل مؤثر بر سازگاری و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان هستند. همچنین، نتایج پژوهش‌های بین‌المللی از جمله مطالعات گو و همکاران (2024)، یو و همکاران (2021)، نیز بیانگر آن است که کیفیت روابط خانوادگی و توانایی تنظیم هیجان‌ها با پیامدهای مثبت تحصیلی، سلامت روان و سرزندگی تحصیلی ارتباط معناداری دارند. همسویی یافته‌های پژوهش حاضر با مطالعات پیشین، پشتوانه نظری و تجربی مناسبی برای نتایج به‌دست‌آمده فراهم می‌کند. از منظر نظری می‌توان بیان کرد که سرزندگی تحصیلی یکی از مؤلفه‌های مهم روان‌شناسی مثبت‌نگر است که افراد را در مقابله با چالش‌های روزمره تحصیلی توانمند می‌سازد. بر اساس نظریه‌های نظام خانواده، کیفیت تعاملات خانوادگی و میزان حمایت عاطفی والدین، نقش مهمی در رشد سازگاری روان‌شناختی و انگیزش تحصیلی نوجوانان دارد. همچنین، نظریه‌های تنظیم هیجان بیان می‌کنند که توانایی مدیریت هیجان‌ها موجب افزایش انعطاف‌پذیری روان‌شناختی، کاهش استرس و بهبود عملکرد فرد در موقعیت‌های دشوار می‌شود. بنابراین، می‌توان انتظار داشت که نوجوانانی که در خانواده‌های منسجم رشد می‌کنند و از مهارت‌های مطلوب کنترل عاطفه برخوردارند، در برابر فشارهای تحصیلی مقاومت بیشتری نشان داده و از سرزندگی تحصیلی بالاتری برخوردار باشند.

با وجود نتایج ارزشمند، پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی نیز بود. نخست، مطالعه حاضر تنها بر روی دانش‌آموزان پسر مقطع دوم متوسطه شهر اهواز انجام شد؛ بنابراین، تعمیم نتایج به سایر گروه‌های سنی، دانش‌آموزان دختر یا دیگر مناطق کشور باید با احتیاط صورت گیرد. دوم، استفاده از ابزارهای خودگزارشی ممکن است با سوگیری پاسخ‌دهندگان همراه باشد. سوم، به دلیل استفاده از طرح پژوهشی همبستگی، امکان استنباط روابط علّی میان متغیرها وجود ندارد. همچنین، عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها که می‌توانند بر متغیرهای پژوهش اثرگذار باشند، در این مطالعه کنترل نشدند. با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده در مناطق جغرافیایی مختلف و با نمونه‌های بزرگ‌تر انجام شوند تا امکان تعمیم نتایج افزایش یابد. همچنین، استفاده از طرح‌های طولی، آزمایشی و نیمه‌آزمایشی برای بررسی اثر آموزش مهارت‌های تنظیم هیجان و برنامه‌های ارتقای انسجام خانواده بر سرزندگی تحصیلی توصیه

می‌شود. بررسی نقش متغیرهای میانجی و تعدیل‌کننده مانند خودکارآمدی تحصیلی، تاب‌آوری، حمایت اجتماعی، انگیزش پیشرفت و سلامت روان نیز می‌تواند به تبیین دقیق‌تر روابط میان متغیرهای پژوهش کمک کند. از نظر کاربردی، پیشنهاد می‌شود مشاوران مدارس و روان‌شناسان آموزشی با طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی در زمینه مهارت‌های کنترل و تنظیم عاطفه، مدیریت استرس و حل مسئله، زمینه افزایش سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم کنند. همچنین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین با هدف تقویت انسجام خانواده، بهبود ارتباط والد–فرزند و افزایش حمایت عاطفی می‌تواند نقش مؤثری در ارتقای سلامت روان و موفقیت تحصیلی نوجوانان داشته باشد. تعامل سازنده میان خانواده و مدرسه نیز می‌تواند بستر مناسبی برای رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان فراهم آورد.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام میدارد که در نتایج این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: از همه کسانی که در انجام این پژوهش ما را یاری کردند، قدردانی میکنیم.

منابع

حجت‌شمامی، کوروش، و زربخش بحری، محمدرضا. (۱۳۹۵). رابطه انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده با خودمتمایزسازی در دانش‌آموزان دوره متوسطه پسر شهر تهران. *فصلنامه مددکاری اجتماعی*، ۵(۲)، ۲۸–۳۶.

رضی، امیرمحمد، و اسدی مجره، سامره. (۱۴۰۱). رابطه بین الگوهای ارتباطی و جو عاطفی خانواده با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان: نقش میانجی تاب‌آوری تحصیلی. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی*، ۱۷(۶۷)، ۱۲۷–۱۳۶.

سلطانی بناوندی، الهام، و دیگران. (۱۳۹۸). نقش انسجام خانواده و انعطاف‌پذیری خانواده در پیش‌بینی شادابی تحصیلی دانشجویان با میانجی‌گری معنای زندگی. *پژوهشنامه روان‌شناسی مثبت*، ۵(۳)، ۵۳–۷۰.

شریف موسوی، فاطمه، و دیگران. (۱۴۰۱). رابطه بین کارکردهای اجرایی با انسجام خانواده، تحول مثبت نوجوانی و بلوغ عاطفی در نوجوانان: نقش میانجی تنظیم هیجان. *فصلنامه روان‌شناسی شناختی*، ۱۰(۲)، ۱۰۲–۱۱۸.

شفیعی، صابر، و روانان، مجتبی. (۱۳۹۹). نقش سرزندگی تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان. *مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی*، ۲(۱۲)، ۷۰–۸۳.

کهزادی، محمد، و دیگران. (۱۴۰۰). اثربخشی برنامه آموزشی مسئولیت‌پذیری تحصیلی بر سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان. *پژوهش‌های برنامه درسی*، ۲۱(۱)، ۲۰۹–۲۳۲.

کشت‌ورز کندازی، احسان، و فولادچنگ، محبوبه. (۱۴۰۱). رابطه جو عاطفی خانواده و ارزش مدرسه با سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی ادراک‌شده. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۹(۵۵)، ۱۰۷–۱۲۶.

محمدی‌نژاد مطلق، منیره. (۱۴۰۰). مروری بر کنترل عواطف، مؤلفه‌ها، دیدگاه‌های نظری و روش‌های کنترل عواطف. *چهارمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، مشاوره و علوم تربیتی*، تهران.

مرادمند، مهسا، و خانبایی، مهدی. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش برون‌ریزی نوشتاری هیجان‌ها بر خودکارآمدی و کنترل عواطف در دانش‌آموزان مضطرب. *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۱۰(۱)، ۲۱–۳۷.

موسی‌وند، محبوبه، و دیگران. (۱۴۰۱). تدوین الگوی ساختاری ترک تحصیل بر اساس یادگیری خودراهبر و عملکرد خانواده با میانجی‌گری ذهن‌آگاهی در میان دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۲۲(۸۸)، ۱۵۱–۱۷۱.

میزانی کشک، رضا. (۱۳۹۸). *مدل ساختاری سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس متغیرهای کنترل عواطف، خوددلسوزی و هوش شخصی* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، واحد تبریز).

یاراحمدی، یحیی، و دیگران. (۱۳۹۷). اثربخشی برنامه آموزشی سرزندگی تحصیلی بر عملکرد تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان. *تدریس‌پژوهی*، ۶(۲)، ۱۶۳–۱۸۲.

Garg, N., & Sarkar, A. (2020). Vitality among university students: Exploring the role of gratitude and resilience. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*, *7*(3), 321–337.

Gu, X., Che Hassan, N., & Sulaiman, T. (2024). The relationship between family factors and academic achievement of junior high school students in rural China: Mediation effect of parental involvement. *Behavioral Sciences*, *14*(221), 1–18.

Hojjat Shamami, K., & Zarbakhsh Bahri, M. R. (2016). The relationship between family cohesion and flexibility and self-differentiation in male high school students in Tehran. *Quarterly Journal of Social Work*, *5*(2), 28–36.

Kashtvarz Kandazi, E., & Foladchang, M. (2022). The relationship between family emotional climate and school value with academic vitality: The mediating role of perceived self-efficacy. *Family and Research Quarterly*, *19*(55), 107–126.

Kohzadi, M., et al. (2021). The effectiveness of the educational program of academic responsibility on students' academic vitality. *Curriculum Research*, *21*(1), 209–232.

Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students' everyday academic resilience. *Journal of School Psychology*, *46*(1), 18–38.

Mohammadinejad Motlagh, M. (2021). A review of emotion control, components, theoretical perspectives and methods of emotion control. *Proceedings of the Fourth International Conference on Psychology, Counseling and Educational Sciences*, Tehran.

Moradmand, M., & Khanbaei, M. (2016). The effectiveness of training in writing emotional expression, self-efficacy and emotional control in anxious students. *Quarterly Journal of Applied Psychology*, *10*(1), 21–37.

Musivand, M., et al. (2022). Developing a structural model of dropout based on self-directed learning and family functioning with the mediation of mindfulness among female students. *Quarterly Journal of Educational Innovations*, *22*(88), 151–171.

Mizanikeshak, R. (2019). *Structural model of students' academic vitality based on variables of emotional control, self-compassion and personal intelligence* (Master's thesis, Payame Noor University, Tabriz Branch).

Razi, A. M., & Asadi Mejreh, S. (2022). The relationship between communication patterns and family emotional climate with students' academic vitality: The mediating role of academic resilience. *Quarterly Journal of Modern Psychological Research*, *17*(67), 127–136.

Sharif Mousavi, F., et al. (2022). The relationship between executive functions with family cohesion, positive adolescent development and emotional maturity in adolescents: The mediating role of emotion regulation. *Quarterly Journal of Cognitive Psychology*, *10*(2), 102–118.

Soltani-Banavandi, E., et al. (2019). The role of family cohesion and family flexibility in predicting students' academic well-being with the mediation of meaning in life. *Journal of Positive Psychology*, *5*(3), 53–70.

Wang, D., Li, S., Hu, M., Dong, D., & Tao, S. (2017). Negative academic emotion and psychological well-being in Chinese rural-to-urban migrant adolescents: Examining the moderating role of cognitive reappraisal. *Frontiers in Psychology*, *8*, 1–7. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01312

Yarahmadi, Y., et al. (2018). The effectiveness of academic vitality training program on academic performance, academic enthusiasm and academic vitality of students. *Teaching Research Quarterly*, *6*(2), 163–182.

Yu, J., Wang, Y., Tang, X., Wu, Y., Tang, X., & Huang, J. (2021). Impact of family cohesion and adaptability on academic burnout of Chinese college students: Serial mediation of peer support and positive psychological capital. *Frontiers in Psychology*, *12*, 1–11. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.767616